
KİTAP TANITIMI

Ahmet TOKER*

İlk Üç Asır Kelam Tartışmaları ve Taberî

Yazar: Yrd. Doç. Dr. Naif YAŞAR

Yayınevi: Ankara Okulu Yayınları

Basım yeri ve Tarihi: Ankara 2016

İslamî İlimlerin sistematize edilme evresi, hicri 2. asrın ikinci çeyreğinden başlayarak hicri 4. asrın ilk çeyreğine denk gelmektedir. Bu sebeple de ilk dört asrın İslam düşünce tarihi açısından önemi çok büyüktür. Tanıtımını yapacağımız eserde, yazar bu noktanın önemine binaen şu ifadeleri kullanmaktadır: “*İslamî fikriyatın teşekkülünde ilk dört asır büyük bir öneme sahiptir. Zira temel İslam İlimlerinin doğuşu ve sistematize edilişi bu döneme denk gelmektedir. Fırkalar dönemi diyebileceğimiz bu dönemde İslam Devleti'nin büyümesi ve Müslümanların yeni kültürlerle karşılaşması, beraberinde yeni problemleri de getirmiştir. İslamiyetin ilk yıllarında sorgulanmadan kabul edilen dinî düşünceler bu dönemlerde sorgulanmaya başlamıştır. Siyasî çekişmelerin de tahrikiyle İslam âlimleri arasında birçok kelamî konuda ihtilaflar ortaya çıkmış ve bu ihtilaflar paralelinde birbirinden farklı görüşleri olan fırka ve fırka alt kolları tezahür etmiştir.*”

Hicri 4. asrın başlarında vefat eden Taberî, hem teşekkül devrinin son halkalarından olması hem de tefsir, hadis, kelam, tarih, fıkıh gibi sahalarda yetkin bir kişi olarak tanınması, O'nun İslam kültür mirasındaki önemini oldukça artırmaktadır. Taberî gibi birçok alanda söz söyleme yetisine sahip şahsiyetlerin, her alanın kendine has kriterleriyle daha spesifik olarak incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

Ankara Okulu Yayınlarından çıkan, *İlk Üç Asır Kelam Tartışmaları ve Taberî* adlı eser Adıyaman Üniversitesi Öğretim Üyesi, Yrd. Doç. Dr. Naif YAŞAR'a ait. Müellifin tefsir alanında yapmış olduğu doktora çalışması olan eser, adından da anlaşılacağı gibi hicri ilk üç asırdaki kelamî tartışmaları Taberî özelinde ele almaktadır.

Müfessir, Muhaddis, Tarihçi ve Fakih kişiliğiyle tanınan Muhammed b. Cerir et-Taberî'nin (öl. 310/923), *Câmiu'l Beyan 'an Te'vîli Âyi'l- Kur'an* adlı otuz

* Adıyaman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Tasavvuf Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi.

ciltlik dev eseri başta olmak üzere, Taberî'nin diğer eserlerinin de incelenmesiyle meydana gelen kitap, yorucu ve uzun bir çalışmanın ürünü.

Eser; 349 sayfa olup, önsöz, giriş, dört bölüm, sonuç ve değerlendirme kısmından oluşmaktadır.

Yazar giriş kısmında, araştırmanın konusu ve metodunu özetlemiş, daha sonra da Taberî'nin ilmî kişiliği, Taberî'nin eserleri ve yanlışlıkla Taberî'ye isnâd edilen eserler hakkında ayrıntılı bilgilere yer vermiştir. Ayrıca Taberî Tefsiri'nin kaynakları, Taberî'nin tefsirinde zayıf rivayet kullanıldığına dair eleştiriler ve Taberî'nin gerekçeleri ve de kitabın da asıl konusu olan Taberî'nin itikadî görüşleri üzerine yapılan çalışmaları, ayrı ayrı başlıklar altında incelemiştir.

Kitabın ana metni dört bölümden oluşmaktadır. Müellif bölüm başlıklarını sırasıyla; İman, İlahiyat, Ahiret, İmamet/Hilafet şeklinde belirlemiştir. Her bölüm başlığı altında, ilk üç asırda tartışılan kelimî meseleler, alt başlıklara ayrılarak, ayrıntılı şekilde incelenmiştir. İman bölümü altında; İmanın tarifi, İman konulu bazı tartışma alanları, İlahiyat bölümünde; Allah'ın sıfatları, Ru'yetullah, İrade, Tevfik ve Hızlân, Teklif-i Ma Lâ Yutâk, Kader, üçüncü bölüm olan Ahiret bölümünde; Kabir Azabı ve Münker-Nekir, Cennet ve Cehennem'in Ebediliği, Kebâir ve Şefaât konusunu, son bölüm olan İmamet/Hilafet kısmında ise; Hilafetin Zorunluluğu, Hilafetin Kureyşiliği, "Halife Nas ile Belirlenmiş Midir ?" sorusunu, Hilafette en üstünlük ve de Zalim İmama İtaat başlıklarını incelemiştir.

Sonuç ve Değerlendirme kısmında, yazar, Taberî tefsirinin niçin kelimî ögeler barındırdığını şu ifadelerle açıklar: "*Taberî, neden tefsirinde fırkalar arasında tartışmalara sahne olan kelami konuları işlemiş olabilir ? Çünkü kelimî bütün İslami İlimlerin ana kaynağı Kur'an'dır. Dolayısıyla Taberî; kıraat, fıkıh, hadis ve kelimî gibi ilimlerde müstakil eserler yazmış olmasına rağmen, bu ilimleri mücmel bir şekilde tefsirinde de işlemiştir. Bunun başka bir sebebini de kendi döneminin kelimî anlayışında aramak gerekir. Zira o dönemde kelimî ilmi; fıkıh, hadis, Arap dili gibi sistematize edilmediğinden, kelami konular makâlât türü eserlerde (Hayyât, el-İntisâr, Eş'arî, Makâlât,...) tezahür ediyordu. Keza tefsirin konuları da net bir şekilde belirlenmediğinden, bu saydığımız ilimlerin herhangi birisini tefsirde işlemek, ilimlerin tasnifi açısından bir sorun teşkil etmiyordu.*" açıklamalarında bulunur.

Taberî'nin kelami meselelerdeki pozisyonu hakkında ise: "*Bazılarına göre Selefi, bazılarına göre koyu bir Ehl-i Sünnet taraftarı, bazılarına göre Ashabü'l Hadis'ten biri ve diğer bazılarına göre ise Eş'arî kelimîcilerinin prototipidir. Fakat kanaatimizce bu tanımların hiçbirisi tam olarak Taberî'nin kelami konumunu yansıtmaz.*" diyerek Taberî'yi belli bir kalıba koymanın zorluğuna dikkat çeker.

Kitabın dikkat çeken en önemli özelliği, müellifin sahip olduğu geniş dil yelpazesi sayesinde, hem klasik kültürümüze ait tespitleri hem de batıda yapılmış çalışmalarda ortaya konan yorumları bir arada görmemizi sağlamasıdır.

